

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “เรื่องรูปแบบการพัฒนาและจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านคุณภาพเพื่อการขยายผล โดยการมีส่วนร่วม ในพื้นที่ตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จังหัดยโสธร” มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทองค์กรชาวบ้าน อบต. หน่วยงานรัฐต่อการพัฒนาและจัดการพันธุ์ข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผล 2) ศึกษากระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรชาวบ้าน อบต. หน่วยงานรัฐต่อการพัฒนาและจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผล 3) สร้างมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เหมาะสมต่อการขยายผล 4) สร้างรูปแบบการพัฒนาและจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผล โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรชาวบ้าน อบต. และหน่วยงานรัฐ ในพื้นที่ตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จังหัดยโสธร

กระบวนการวิจัยประกอบด้วย การค้นหาปัญหาของชุมชน การพัฒนาทีมวิจัยการทำความเข้าใจโครงการกับชุมชน การศึกษาและรวบรวมข้อมูล การทดลองปฏิบัติการในแปลงการสรุปผลการวิจัย การสรุปบทเรียน การนำเสนอผลการวิจัยต่อพื้นที่เป้าหมาย และการจัดทำรายงานเผยแพร่

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1) หน่วยงานรัฐ และองค์กรชาวบ้าน มีโครงสร้างการทำงาน บทบาทหน้าที่ และมีกรอบการทำงานที่แตกต่างกัน แต่มีแนวความคิดที่ใกล้เคียงกันคือ ต้องการให้ชุมชนมีพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพใช้อย่างพอเพียง และมีการสร้างความร่วมมือขององค์กรชาวบ้านเฉพาะกับหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง ในระดับ การรับรู้ การคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติการ และการรับผลประโยชน์

2) การสร้างมาตรฐานพันธุ์ข้าวพื้นบ้านของกลุ่มอนุรักษ์ สรุปเป็นมาตรฐานสองอย่าง คือ มาตรฐานระบบการผลิต ประกอบด้วย การเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมกับอายุข้าว (เบา กลาง หนัก) ผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์เท่านั้น ใช้วิธีปักดำและควรปักดำแบบประณีต (ปักดำต้นเดียว)ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่เกิน 5 ไร่ต่อพันธุ์ต่อครอบครัว ตัดข้าวปนอย่างน้อย 3 ครั้ง เก็บเกี่ยวด้วยมือเท่านั้น นวดด้วยมือหรือเครื่องนวดเฉพาะเท่านั้น บรรจุด้วยภาชนะที่ทางกลุ่มกำหนด ใช้กระบวนการกลุ่มติดตามอย่างต่อเนื่อง (เดือนละครั้ง) และมีตัวแทนกลุ่มหรืออาสาสมัครติดตามอย่างต่อเนื่องมาตรฐานคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว แบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง เมล็ดพันธุ์คัดและพันธุ์หลัก บริสุทธิ(ต่ำสุด) ไม่น้อยกว่า 98 % ข้าวแดงปน (สูงสุด) 0 % ข้าวพันธุ์อื่นปน(สูงสุด) 0 % สิ่งเจือปน (สูงสุด) ไม่เกิน 2 % ความงอก(ต่ำสุด) ไม่น้อยกว่า 80 % ความชื้น (สูงสุด) ไม่เกิน 14 %ระดับที่สองเมล็ดพันธุ์ขยายและพันธุ์จำหน่าย เมล็ดพันธุ์ขยายและพันธุ์จำหน่าย บริสุทธิ(ต่ำสุด) ไม่น้อยกว่า 98 % ข้าวแดงปน (สูงสุด) 1 เมล็ดใน 1000 กรัม ข้าวพันธุ์อื่นปน(สูงสุด) 1 เมล็ดใน 1000 กรัม สิ่งเจือปน (สูงสุด) ไม่เกิน 2 % ความงอก(ต่ำสุด) ไม่น้อยกว่า 80 % ความชื้น (สูงสุด) ไม่เกิน 14 %

3)รูปแบบการพัฒนาและจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านเพื่อการขยายผลโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรชาวบ้าน อบต.และหน่วยงานของรัฐ คือ

-มีองค์กรหลักในการทำหน้าที่ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นองค์กรที่มีฐานการทำเกษตรกรรมยั่งยืน มีความตระหนักถึงความสำคัญของ มีเป้าหมาย ในการอนุรักษ์ พื้นฟูพันธุกรรม พื้นบ้านมีองค์ความรู้ ประสบการณ์ และพันธะข้าวพื้นบ้านไว้ในกรอบครอง และนำไปผลิตในแปลงของตนเอง มีการเชื่อมประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน หรือองค์กร

-มีการศึกษาข้อมูลชุมชนที่เกี่ยวข้อง และจัดกระทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบทั้งข้อมูลของ องค์กรที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับพันธะข้าว

-มีการประมวล วิเคราะห์ ชุดองค์ความรู้ เพื่อสร้างมาตรฐานที่เหมาะสม และได้รับการยอมรับใน กลุ่ม

-มีกระบวนการควบคุมดูแลปฏิบัติการผลิตเมล็ดพันธุ์ในแปลง โดยมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างการเรียนรู้ควบคุมดูแล ผ่านการปฏิบัติการจริงในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ ให้กับกลุ่มผู้ผลิตพันธุ์ข้าว มี กลไกติดตาม ดูแล ให้คำแนะนำ ปรัชญา มีกระบวนการสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

-มีกระบวนการตรวจสอบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ และ มีการทบทวน แลกเปลี่ยน และสรุปบทเรียน การทำงาน